

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип Македонија	Воронешки државен универзитет Русија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип Македонија	Воронежский государственный университет Россия
Goce Delcev University in Stip Macedonia	Voronezh State University Russia

Прва меѓународна научна конференција Первая международная научная конференция

First International Scientific Conference

Ф И Л К О F I L K O

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 март 2016 / 18-19 марта 2016 / 18-19 March 2016
Штип Штип Stip

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Јулиа Дончева, (Бугарија)
Нецати Демир, (Турција)
Зеки Ѓурел, (Турција)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Данијела Костадиновиќ (Србија)
Тамара Валчиќ- Булиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Реа Лујиќ (Хрватска)
Биљана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (БиХ)

Технички секретар
Татјана Уланска
Марија Тодорова

Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

Јазично уредување
Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Софија Заболотнаја (руски јазик)
Бильана Иванова (англиски јазик)

Техничко уредување
Костадин Голаков
Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет
Филолошки факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија
Е-пошта: filko.conference@gmail.com
Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование
(1; 2016 ; Штип)

Зборник на трудови / Прва меѓународна научна конференција
филологија, култура и образование, 18-19 март 2016, Штип = Сборник
статей / Первая международная научная конференц, 18-19 марта
2016, Штип = Conference proceedings / First International Scientific
Conference, 18-19 March 2016, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце
Делчев”, 2016. - 1119 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-308-9

1. Насп. ств. насл. - I. Международная научная конференц
(1; 2016 ; Штип) види Меѓународна научна конференција филологија,
култура и образование (1 ; 2016 ; Штип). - II. First International
Scientific Conference (1 ; 2016 ; Схтип) види Меѓународна научна
конференција филологија, култура и образование (1 ; 2016 ; Штип)
а) Културологија - Собери
COBISS.MK-ID 101960202

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Andonova Albena - FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AT WORK IN A SMALL GROUP.....	17
2. Асимопулос Панайиотис - УМЕНЬШИТЕЛЬНЫЕ СУФФИКСЫ: СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МОРФОСЕМАНТИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ГРЕЧЕСКОМ, РУССКОМ И СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ	23
3. Vabic – Vjelic Olgica - APPLICATION OF POETRY WORKSHOPS IN KINDERGARTEN	33
4. Басовска Мери, Ивановска Билјана - НАЧИНИ НА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН БАРАЊЕ ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ – МАКЕДОНСКИ	41
5. Белчев Толе, Младеноски Ранко - МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“ НА АНДОНОВСКИ	51
6. Бердникова Ольга - НОВЫЕ РЕАЛИСТЫ» В СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	61
7. Бизоев Никола - ВАЛОРИЗАЦИЈА НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО ИСТОЧНА МАКЕДОНИЈА	71
8. Бијелиќ Бисера – ИМАГОЛОШКИТЕ СЛИКИ ЗА ИСТОКОТ И ЗАПАДОТ ВО ДРАМИТЕ НА ДЕЈАН ДУКОВСКИ И ГОРАН СТЕФАНОВСКИ	81
9. Божиновски Александар, Методијески Дејан - ИНФОРМАЦИОНИТЕ СИСТЕМИ ЗА ПРИВАТНО СМЕСТУВАЊЕ КАКО ФАКТОР ЗА КУЛТУРНОТО ЗНАЧЕЊЕ НА ТУРИЗМОТ	93
10. Величковска Родна - КУЛТУРНА СОРАБОТКА МЕЃУ РУСИЈА И МАКЕДОНИЈА ИЗРАЗЕНА ПРЕКУ ЗАПОЗНАВАЊЕ НА КУЛТУРНИТЕ ВРЕДНОСТИ НА ОБРЕДНО-ПЕЈАЧКИТЕ ЖАНРОВИ	101
11. Веновска-Антевска Снежана - ПРАГМАТСКО-КОГНИТИВНИОТ АСПЕКТ НА ЛЕКСИЧКОСЕМАНТИЧКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА МОДАЛНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	111
12. Власова Марина - ЭЛЕМЕНТЫ СОКРАТИЧЕСКОГО ДИАЛОГА В ФИЛЬМЕ ДЖИМА ДЖАРМУША «КОФЕ И СИГАРЕТЫ»	119
13. Гилова Лидија - ЕВАЛУАЦИЈА НА РАБОТАТА НА УЧИЛИШТЕТО ВО ПОДРАЧЈЕТО – ПОЛОЖБА НА УЧЕНИЦИТЕ	125
14. Грачева Жанна – МАРКЕМАЛОГИЈА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ АВТОРСТВА ТЕКСТА	135
15. Грујовска Сашка - NOMINA AGENTIS ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	141

УДК: 821.161.1-31:821.163.3-31.091
821.163.3-31:821.161.1-31.091**МЕТАЛИТЕРАТУРНИТЕ СЕГМЕНТИ ВО „ТЕАТАРСКИ
РОМАН“ НА БУЛГАКОВ И ВО „ВЕШТИЦА“
НА АНДОНОВСКИ****Проф. д-р Толе Белчев
Проф. д-р Ранко Младеноски
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет**

Апстракт: Трудот претставува компаративна студија во која се истражуваат металитературните наративни постапки во два романи од две различни епохи и две различни култури – „Театарски роман“ на рускиот автор Михаил Афанасиевич Булгаков од 1937 година и „Вештица“ на македонскиот автор Венко Андоновски од 2006 година. При споредбената анализа на двата романи особено внимание се обрнува на идентичните, односно на еквивалентните металитературни сегменти во двете нарации. Имено, металитературни сегменти се оние делови од нарацијата во кои се зборува за особините на книжевно-теорискиот метајазик или, поинаку кажано, тоа се раскажувачки фрагменти во кои литературата говори за карактеристиките на самата литература (структурата на книжевното дело, неговата естетска, односно уметничка вредност и слично). Станува збор, всушност, за една типична постмодернистичка постапка што се среќава во двата романи што се анализираат во овој труд. Во воведниот дел на трудот се нуди една кратка елаборација на терминот *металитература*, додека во главниот дел се врши конкретна анализа на апликативниот материјал (двата споменати романи) од аспект на сличностите, но и на разликите во примената на металитературната наративна стратегија. Во заклучокот се нагласува дека резултатите од анализите на двете книжевни дела покажуваат оти и покрај дистанцата (временска, просторна и културна), сепак, двата романи („Театарски роман“ на Булгаков и „Вештица“ на Андоновски) поседуваат идентични металитературни сегменти што, пак, од своја страна ја потврдува тезата за раскажувањето како универзална категорија.

Клучни зборови: *металитература, нарација, роман, Булгаков, Андоновски.*

1. Вовед

Практикувањето на компаративниот метод во истражувањата на спецификите на книжевно-уметничкото творештво многу често е придружено со ризикот да се донесат паушални, та според тоа и сосема погрешни заклучоци за божедни влијанија на еден автор од една епоха врз друг автор од некоја друга епоха без да се приложат притоа издржани аргументи за таквата (хипо)теза. Свесни за опасноста од таквата компаративистичка замка ние нема да зборуваме тука за влијанија, ами за она што Конески мудро го детерминираше како совпаѓања, односно како пројавување на „аналогни мотиви, слики, поенти“ (Конески, 1987: 164) во различни времиња и во различни простори.

Во таа смисла, анализираме два романи од две различни епохи и од две различни култури – „Театарски роман“ на рускиот писател Михаил Афанасиевич Булгаков од 1937 година и „Вештица“ од македонскиот автор Венко Андоновски од 2006 година. Потрагата по наративните совпаѓања во двата романи ќе се одвива на рамниште на металитературните (метафикциските) сегменти што се составен дел на нивните раскажувачки структури.

2. Префиксот „мета“ во науката за книжевноста

Лингвистичката бинарна опозиција *јазик – метајазик*, според претставниците на Виенската и Лавовско-варшавската школа, ја обележува разликата меѓу *јазикот со кој зборуваме* (природен јазик) и *јазикот за кој зборуваме* (метајазик). (Viti, 1997: 225). Аналогно на ваквата лингвистичка пракса, во науката за книжевноста се појави едно мноштво од идентични термини чија основа лежи во терминот *метатекстуалност* кој првично, и во суштина, го означува метајазикот за книжевно-уметничката литература, односно јазикот со кој се зборува за канонските специфики на литературата – јазикот со чија помош се опишуваат (анализираат, интерпретираат, валоризираат) особеностите на книжевно-уметничките дела (книжевната теорија и книжевната критика, на пример). Меѓутоа, како што често се случува со книжевно-теориската терминологија, терминот *метатекстуалност* го проширува своето значење со тоа што „се префрла од зоната на науката во зоната на уметноста“. (Андоновски, 2011: 156). Станува збор, имено, за книжевно-уметнички текстови во кои, во помала или во поголема мера, се зборува за особините (или за кодот) на самата литература. Во таа смисла, продолжува еволуцијата на терминот *метатекстуалност* со неговото расчленување врз основа на специфичните книжевни форми (проза, поезија, драма) па така теоријата на книжевноста се збогатува со термините *метафикција* (*metafiction*), *метапоезија* (*metapoetry*) и *метадрама* (*metadrama*). Може да се зборува тука и за адаптациите на овие термини во различните јазични средини при што настануваа нови форми, како на пример практикувањето на терминот *метанроза* во рускиот јазик како еквивалент на терминот *метафикција*. Во

ваквиот термиолошки контекст, терминот *металитература* се појавува како синоним на терминот *метатекстуалност*.

Терминот *металитература* ретко се среќава во македонските книжевно-теориски, книжевно-историски и книжевно-критички текстови (Коцевски, 1989: 44). Од она што веќе се кажа погоре, станува јасно дека под терминот *металитература* се подведуваат оние сегменти на литературата (односно на книжевно-уметничките дела) во кои се зборува за особините на самата литература (на пример, кога во еден роман се зборува за теоријата на романот или, пак, за уметничката, односно естетската вредност на конкретниот роман). Или, ако терминот *метајазик* го означува јазикот кој говори за структурата на самиот јазик, тогаш терминот *металитература* ќе ја означува уметничката литература која говори за структурата, за својствата на самата литература (самоосознавање, самообмислување на литературата).

Бидејќи ние овде ќе зборуваме за прозни дела, односно за романи, нашата тема може да ја маркираме и со заглавието „метафикциските сегменти во романите 'Театарски роман' од Булгаков и 'Вештица' од Андоновски“. Станува збор, имено, за делови од двата романи кои гравитираат кон онаа општопозната постмодернистичка автореференцијалност на литературата како уметност. Но, и не само постмодернистичка – како што само по себе веќе станува јасно, но и како што ќе се покаже и ќе се докаже подолу во овој труд.

3. „Театарски роман“ и „Вештица“

Своето романескно дело со наслов „Театарски роман“ и со поднаслов „Записите на покојникот“ Михаил Булгаков го пишува во 1936 и 1937 година, а објавено е три децении подоцна, односно во 60-тите години на 20 век. Овој роман на Булгаков за првпат на македонски јазик е приопштен во 2013 година од преведувачот Јане Јованов, а во издание на „Бегемот“ од Скопје. Венко Андоновски, пак, романот „Вештица“ го пишува на почетокот од нашиот век, а го објавува за првпат во 2006 година како издание на „Култура“ од Скопје.

Во наративната структура на двата романи може да се забележат елементи на металитературна (метафикциска) раскажувачка постапка што на специфичен начин ја градат одделно и Булгаков и Андоновски.

3.1. Металитературната нарацијата во „Театарски роман“

Со метанаративни особености на раскажувањето се среќаваме уште во предговорот од романот каде што „авторот“ Булгаков дава „појаснување“ за потеклото на текстот, но и за „вистинскиот“ автор на романот (Сергеј Леонтиевич Максудов) кој истовремено е и наратор и јунак на нарацијата и покојник (Максудов ги праќа записите по пошта пред да се самоубие со желба да бидат објавени). Тоа е една раскажувачка постапка што е честа и во современиот постмодернистички роман (текст добиен од некого или

пронајден некаде, односно проблематизирање на авторството на книжевното дело). Да го илустрираме ова со фрагменти од предговорот:

„Го предупредувам читателот дека немам никаква врска со пишувањето на овие записи и дека истите дојдоа до мене при доста чудни и тажни околности... Јас, кој добро го познавам театарскиот живот во Москва, давам гаранција за тоа дека такви театри и такви луѓе, какви што се опишани во делото на покојникот, никаде нема и никогаш немало... И, на крај, трето и последно: мојата работа над записите се сведе на тоа што јас им дадов име, потоа го уништив епиграфот, кој ми се виде претенциозен, излишен и непријатен. Тој епиграф гласеше: 'секому според неговите дела...'. И, освен тоа, ставив интерпункција таму каде што недостигаше. Стилот на Сергеј Леонтиевич јас не го чепнав, иако, очигледно е дека тој е несмасен. Впрочем, што да се бара од човек кој два дена откако ставил точка на крајот од записите – се фрлил од Верижниот мост со главата удолу“ (Булгаков, 2013: 5-6).

Меѓутоа, со метанарација се исполнети и „записите“ на Максудов кој пишува за пишување и објавување на роман и за пишување на драма (пиеса) и за нејзиното изведување во еден московски театар. Многубројни се деловите од ова дело на Булгаков во кои се зборува токму за постапката на пишување роман како и за неговата уметничка, односно естетска вредност (елементи на книжевна критика во роман). Следниот фрагмент од романот е солидна илустрација за ваквото наше тврдење:

„Романот требаше долго да се дотерува... Сепак, мене ме совлада соблазна, и откако завршив со поправањето на првите шест страници, се вратив меѓу луѓето. Повикав гости. Меѓу нив имаше двајца новинари од Бродарство, работници како мене, нивните жени и двајца писатели...

Првата вечер прочитав речиси една четвртина од мојот роман.

Жените до толку омалаксаа од читањето, што почнав да чувствувам грижа на совест. Но, новинарите и писателите беа цврсти луѓе. Нивните мислења беа братски искрени, доста сурови и, како што сега разбираам – оправдани.

'Јазикот!', извика писателот (тој кој излезе дека е никаквец). 'Јазикот, тоа е најважното! Јазикот не е баш најдобар'.

Тој испи голема чаша вотка, проголта една сардина. Му наточив втора чаша, Ја испи и неа и мезна парче салама.

'Метафора!', извика тој потоа.

'Да', љубезно потврди младиот писател, 'сиромашен е јазикот'...

'Па како да не му биде сиромашен јазикот', викна старецот, 'метафората не е шега, ве молам запаметете го тоа! Без неа сè е голо! Голо! Запаметете го тоа, миличок!'. (Булгаков, 2013: 13-14).

Сите тие многубројни металитературни, односно метанаративни (метафикциски) сегменти во „Театарски роман“ на Булгаков би можеле да ги подведеме под неколку општи книжевно-теориски, книжевно-историски и книжевно-критички детерминации: опис на процесот на творење, на пишување роман; оценување, критика за романот на Максудов, за неговата

уметничка вредност (Булгаков, 2013: 17); конкретни дискусии за стилот – за метафората, на пример (Булгаков, 2013: 35-36) или, пак, за јазичната несоодветност, односно за „синтаксички грешки“ (Булгаков, 2013: 35); наративни импликации за присуство на интертекстуални слоеви во романот на Сергеј Леонтиевич Максудов – „достоевщина“, „го имитирате Толстој“ (Булгаков, 2013: 16/25); ироничен, односно саркастичен дијакхрониски книжевен контекст – Есхил, Софокле и Максудов (Булгаков, 2013: 79); трансформација на романот во пиеса (Булгаков, 2013: 57); опис за создавањето, творењето на театарска пиеса (Булгаков, 2013: 54-55); наративни сегменти со интерпретации за времетраењето на читањето на пиесата во однос на времетраењето на нејзината изведба на сцена (Булгаков, 2013: 83); описи за постапките за креирање, интегрирање на книжевни ликови, т.е. за односот *автор – ликови* (Булгаков, 2013: 138); во една општа смисла, на многу места во „Театарски роман“ се зборува („се раскажува“) за улогата на цензурата во книжевното творештво; книжевно-театарска цензура – сугестии од театарските раководители за коригирање на текстот на пиесата на Максудов (Булгаков, 2013: 128-129), како и негативни оценки за естетската вредност на таа пиеса (Булгаков, 2013: 134-135) итн.

Од приложената аргументација јасно е веќе дека книжевното дело „Театарски роман“ на Михаил Булгаков не само што избилува со металитературни специфики туку тоа е и неговата главна тема и идеја.

3.2. *Метанарацијата во „Вештица“ од Андоновски*

Овој роман на Венко Андоновски има една сложена наративна структура во која се преплетуваат неколку приказни, односно повеќе раскажувачки *текови (низи)*, кажано со терминологијата на Владимир Пропп (Пропп, 2009: 83). Во еден од тие мултиплицирани наративни текови исконструирана е комуникација на релација *автор (наратор) – имплицитен читател* и токму таму, во тие раскажувачки сегменти, се вметнати металитературните, односно метафиксиските слоеви од романот како, на пример, во следниот фрагмент:

„Освен тоа, работејќи на докторската, налетав на една студија на Мукаржовски за дијалогот: таму типот, а тој не е било кој, внимавај, вели дека ти не постоиш! Така убаво: не постоиш надвор од мене, ти си јас. Да, да. Вели дека имплицитниот читател всушност постои во главата на писателот. Добро, не вели баш така, со тие термини, така велат првин Вејн Бут, а потем Џералд Принс и Симор Четмен, ама јас го читам меѓу редови типот! Да, токму така: оној кому јас му се обраќам, оној посакуваниот, оној кого сакам да го заведем, тоа си ти, ама ти си во мене, јас те замислувам каков си и затоа и ти се обраќам соодветно на таа замисла. И внимавај: не постои монолог, вели типот имплицитно, оти дури и кога јас самиот себеси си зборувам, еден е тој ’јас‘ кој говори, а друг е тој ’јас‘ кој ме слуша во мене самиот. Според тоа, и монологот е дијалог: Така што, ти не си ти, ти си еден вид ти-јас. Ете така: тоа што си го напишал/а ти, тоа е опфатено од моето јас, што значи јас сум го напишал преку тебе“. (Андоновски, 2006: 97-98).

Во ваквите метафикциски делови од романот Андоновски често се навраќа кон истражувањата во наратологијата (семиотиката на прозата) како научна поддисциплина во теоријата на книжевноста при што нив ги коментира на еден мошне симплифициран начин, како што може да се забележи и од наведениот цитат. Доминантна е тука проблематиката поврзана со т.н. комуникациски канал на нарацијата составен од шест елементи (реален автор – имплицитен автор – наратор – наратор – имплицитен читател – реален читател), а особено внимание се обрнува на сложените односи меѓу реалниот автор, имплицитниот автор, реалниот читател и имплицитниот читател. Тоа е така затоа што во овој роман (како и во неговиот најнов роман со наслов „Керката на Математичарот“) Андоновски го нагласува она општопознато постмодернистичко проблематизирање на авторството. Приложуваме уште еден цитат од романот „Вештица“ како поткрепа за веќе изнесените тези:

„Па барем тоа прашање е решено во наратологијата: секогаш на реалниот автор му диктира имплицитниот читател преку имплицитниот писател! Така функционира литературната публика: на Шекспир му диктирал имплицитниот читател преку имплицитниот автор, му го диктирал она што еден ренесансен човек сакал да види и чуе во тоа време; на Сервантес му диктирал оној читател или читателка желна за авантури, ослободување дулчинеи од страна на храбри витези; на Балзак му диктирал имплицитниот читател од високите општествени слоеви на деветнаесеттиот век... На Кафка? Не знам на Кафка кој му диктирал. Изгледа никој, не го интересирала публиката. Сам си диктирал, што значи му диктирал Господ“.
(Андоновски, 2006: 210).

Меѓутоа, може да се каже дека се многубројни наратолошките коментари (металитературните, односно метафикциските сегменти) што се составен дел на структурата на овој роман на Андоновски и коишто засегаат голем број прашања од книжевната теорија како наука. Да наведеме некои од нив: имплицитен читател како критичар на романот со што се засега прашањето за книжевната критика (Андоновски, 2006: 24); комуникација меѓу авторот и читателот и наратолошка елаборација на термините *реален автор*, *имплицитен автор*, *реален читател*, *имплицитен читател* (Андоновски, 2006: 23-26; 28-29; 85; 97-98; 210; 433); улогата на читателот во конструирањето на значењето на книжевно-уметничкото дело, или како што вели Андоновски – „писателот со крв ја пишува, а читателот со солзи ја допишува приказната“ (Андоновски, 2006: 125; 171); улогата и функцијата на нараторот, особено на омнисцентниот наратор (сезнајниот раскажувач) во романот како книжевен вид (Андоновски, 2006: 39; 276); фокализација, односно гледна точка на нарацијата (Андоновски, 2006: 39; 290); уметничката (естетската) вредност на љубовниот роман, како и односот меѓу романтизмот и постмодернизмот (Андоновски, 2006: 112); поимањето на иронијата како книжевно-теориски термин (Андоновски,

2006: 140); значењето на семиологијата во конструирањето, но и во интерпретирањето на книжевните дела при што се наведуваат значајни личности што работеле на полето на семиологијата како што се Пирс, Морис, Гиро, Еко и Кристева (Андоновски, 2006: 171); фикционалноста на литературата, односно прашањето за книжевно-уметничките дела како референцијална илузија (Андоновски, 2006: 214); категориите веројатност и веродостојност, односно елементарната логика на нарацијата (Андоновски, 2006: 277); интертекстуалност (Андоновски, 2006: 306); елипсата како раскажувачка техника (Андоновски, 2006: 307); синегдохата како стилска фигура (Андоновски, 2006: 311); современиот роман како ребус (Андоновски, 2006: 321); насилството како една од особеностите на сказните (Андоновски, 2006: 394) итн.

Станува јасно дека во „Вештица“ е вградена метафиксиска нарација која на ова книжевно дело му дава постмодернистички белег, но и која има своја функција и улога во комплексноста на раскажувањето – да ги надополни и да ги расветли дејствата и описите во преостанатите нарративни текови (низи) на романот.

4. Идентични металитературни сегменти во двата романи

И покрај временската и просторната дистанца на појавувањето на двата романи за кои зборуваме, и покрај сосема различните нарративни стратегии во нивното оформување, сепак може да се пронајдат сличности во однос на присуството во нив на металитература. Ги прикажуваме нив во еден прегледен вид во следната табела.

„ТЕАТАРСКИ РОМАН“ (БУЛГАКОВ)	„ВЕШТИЦА“ (АНДОНОВСКИ)
Комуникација <i>автор – читател</i> (во „Предговор“)	Комуникација <i>автор – имплицитен читател</i>
Проблематизирање на авторството (Максудов)	Проблематизирање на авторството (автор/ наратор/ читател)
Естетска вредност на романот и на пиесата (оценување, критика)	Уметничка (естетска) вредност на романот (книжевна критика)
За метафората (стилски фигури)	За синегдохата (стилски фигури)
Импликации за интертекстуалност во романот	Интертекстуалност (теориски аспекти)
Опис за создавањето/ творењето на театарска пиеса	Дискусии за макотрпноста во создавањето на романот
Односот <i>автор – ликови</i>	Односот <i>реален автор – имплицитен читател – наратор – ликови</i>
Описи за постапките за креирање на книжевни ликови	Наративни дискусии за судбината на книжевните ликови во романот

Табела 1

Идентични металитературни (метафиксиски) сегменти во „Театарски роман“ на Булгаков и во „Вештица“ на Андоновски

Од табелата може да се види дека и во двата романи е забележлива романескната игра на комуникација меѓу авторот и читателот. И во двата романи го имаме проблематизирањето на авторството на книжевното дело, како и искажани ставови за естетската вредност на тие две книжевни дела. И во двата романи се присутни нарации за стилските фигури, за интертекстуалноста, за техниките за интегрирање на ликовите итн. Сето тоа значи дека и во двата романи се среќаваме со самообмислување, самопромислување (автореференцијалност) на литературата, а тоа, како што се кажа погоре, спаѓа во ресорот на метафикцијата, односно на металитературата.

5. Заклучок

Металитературата ја детерминираме како литература во која се зборува за особините на самата литература. Со помош на извршените анализи и интерпретации на двата романи („Театарски роман“ на Михаил Булгаков и „Вештица“ на Венко Андоновски) беа маркирани поголем број металитературни (метафикциски) наративни слоеви во нив при што ги посочивме еквивалентните метафикциски постапки како што се хипотетично-имагинативна комуникација меѓу авторот и читателот, детронизација на авторот, книжевно-критички судови за уметничката (естетската) вредност на делото, книжевно-теориски импликации и експликации за интертекстуалноста, наративни елаборации за стилските фигури итн.

Се разбира, во двата романи се обработуваат различни теми и мотиви во сосема различни времиња и простори и тие припаѓаат кон различни книжевно-уметнички епохи. Меѓутоа, посочените идентични метафикциски наративи во рускиот „Театарски роман“ на Булгаков и во македонскиот роман „Вештица“ на Андоновски говорат за една суштинска особеност на литературата, но и на сета уметност, а тоа е универзалниот карактер на раскажувањата произлезени од човековата духовна дејност. Тој универзален дух на нарациите ги поврзува различните култури, а во конкретниов случај воспоставува врска меѓу рускиот и македонскиот културен идентитет.

Библиографија

1. Андоновски, Венко (2006). *Вештица*. Скопје: Култура.
2. Андоновски, Венко (2011). *Обдукација/абдукација на теоријата. Том I: Жива семиотика*. Скопје: Галикул.
3. Biti, Vladimir (1997). *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Булгаков, Михаил Афанасиевич (2013). *Театарски роман*. Превод од руски јазик Јане Јованов. Скопје: Бегемот.
5. Конески, Блаже (1987). *Ликови и теми*. Скопје: Македонска книга.

6. Коцевски, Данило (1989). *Поетиката на постмодернизмот: читања, фрагменти, тела*. Скопје: Култура.
7. Проп, Владимир (2009). *Морфологија на сказната*. Превод од руски јазик Тронда Пејовиќ. Скопје: Македонска реч.